

Poznań, dnia 21 grudnia 2023 r.

Prof. dr hab. Yaroslav Polishchuk  
Instytut Filologii Wschodniosłowiańskich  
Wydział Neofilologii  
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

## **Recenzja**

**dorobku naukowego**

**dr Anny SAKOWICZ**

w związku z postępowaniem o nadanie stopnia  
doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych  
w dyscyplinie literaturoznawstwo

### **1. Podstawa przygotowania recenzji**

Podstawa formalna sporządzenia niniejszej recenzji wynika z decyzji Rady Doskonałości Naukowej (RDN) dotyczącej wyznaczenia mnie jako recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dr. Anny Sakowicz. Według decyzji Rady Dyscypliny Literaturoznawstwo Uniwersytetu w Białymstoku z dnia 22 listopada 2023 r. zostałem powołany w skład Komisji Habilitacyjnej w przedmiotowym postępowaniu, jednocześnie zostałem obligowany do przygotowania recenzji zawierającej uzasadnioną ocenę osiągnięć naukowych Kandydatki. Podstawą prawną oceny osiągnięć naukowych dr Anny Sakowicz ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego jest art. 221 ust. 8 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r. poz. 742), a także § 8 ust. 1 Uchwały nr 3270 Senatu Uniwersytetu w Białymstoku z dnia 27 września 2023 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Uprzejmie informuję, że uzyskałem dostęp do wszystkich niezbędnych w tym przypadku dokumentów i materiałów dotyczących przedmiotowego postępowania habilitacyjnego – w formie papierowej lub elektronicznej.

### **2. Sylwetka naukowa i zawodowa Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego**

Jak wynika z załączonej dokumentacji, jest to pierwsze postępowanie habilitacyjne Kandydatki, która dotychczas nie ubiegała się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Pani Anna Sakowicz całą swoją karierę zawodową i badawczą związała z uczelnią macierzystą, jaką

jest Uniwersytet w Białymstoku. W roku 2000 uzyskała tytuł zawodowy magistra filologii rosyjskiej z białorusnistyką, z kolei 13 grudnia 2007 r. otrzymała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Stopień doktora został przyznany Annie Sakowicz na podstawie publicznej obrony rozprawy pt. *Białoruskie Stowarzyszenie Literackie w Polsce: stylistyczno-gatunkowe właściwości prozy*, promotorem której był prof. dr hab. Jan Czykwin.

Od 1 października 2001 r. Pani Anna Sakowicz była zatrudniona na stanowisku asystenta w Katedrze Filologii Białoruskiej Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku. Od roku 2010 jest adiunktem w tym samym instytucie. Kandydatka prowadziła zajęcia w zakresie przedmiotów literaturoznawczych i językoznawczych: historia literatury rosyjskiej i białoruskiej, wstęp do literaturoznawstwa i metodologia badań literackich, literatura powszechna, praktyczna nauka języka rosyjskiego, lektorat języka rosyjskiego, lektorat języka białoruskiego etc. Występowała także jako prowadząca seminarium licencjackiego, w trakcie dotychczasowej działalności dydaktycznej wypromowała 7 prac licencjackich w zakresie filologii rosyjskiej. W latach poprzednich opracowała program studiów I i II stopnia na kierunku „filologia białoruska”, koordynowała praktyki zawodowe białostockich studentów, angażowała się w proces rekrutacyjny, pełniąc obowiązki członkini Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej na uczelni macierzystej etc.

### **3. Ocena monografii jako głównego osiągnięcia naukowo-badawczego Kandydatki**

Dr Anna Sakowicza jako podstawowe osiągnięcie naukowe, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.), stanowiące znaczący wkład w rozwój dyscypliny, wskazuje monografię naukową pt. *Польска-беларускае літаратурнае памежжжа: творчасць Аляксея Карцюка і Сакрата Яновіча* (Białystok 2023, ss. 406). Książka ukazała się drukiem w Wydawnictwie Uniwersytetu w Białymstoku, które znajduje się na ministerialnej liście wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe (Wykaz wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe, Załącznik do komunikatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2020 r.). Recenzentami wydawniczymi wskazanej monografii autorskiej są: dr hab. Helena Głogowska, profesor Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, dr hab. Irena Rudziewicz, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz dr hab. Beata Siwek, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II.

Podjęmowany w książce temat badawczy oceniam jako interesujący oraz istotny co najmniej z kilku powodów. Przede wszystkim podkreślić należy, że Autorka buduje swoją strategię badawczą wokół kategorii pogranicza kulturowego, która jest bardzo popularna w opracowaniach naukowych z ostatnich lat. Mówiąc o pograniczu, Kandydatka ujmuje w ramach tego pojęcia oryginalną twórczość pisarzy białoruskojęzycznych reprezentujących region Podlasia i odwołujących się zarówno do doświadczeń i pobytu współczesnych mieszkańców tej krainy, jak i do bogatej, wielowątkowej i wielokulturowej przeszłości terenów należących niegdyś do Wielkiego Księstwa Litewskiego i Rzeczypospolitej Obojga Narodów. We wstępnej części rozprawy monograficznej Anna Sakowicz przytacza różne definicje pogranicza, omawiając najbardziej istotne aspekty tego pojęcia, które będą punktem wyjścia i kluczem do interpretacji poszczególnych dzieł literackich i twórczości wybranych przez Autorkę pisarzy. W pewnym stopniu koreluje z treścią terminu pogranicze kulturowe doktryna polisystemów izraelskiego kulturoznawcy Itamara Ewen-Zohara (zob.: s. 19 omawianej monografii), choć te podobieństwa są względne.

Pani Anna Sakowicz przekonuje czytelnika, że właśnie termin pogranicza jest najbardziej odpowiedni do zbadania materiału literackiego pozostającego w centrum Jej uwagi w omawianej książce. Przy tym Kandydatka zdaje sobie sprawę z nadużywania tego pojęcia, które nierzadko w badaniach naukowych jest traktowane powierzchownie i stereotypowo. Podążając śladem prof. Jarosława Ławskiego, autora wartościowego artykułu dyskusyjnego pt. *Przeciw kategorii „pogranicza”* (zawartego w zbiorze *Regionalizm literacki: historia i pamięć*, red. Z. Chojnicki, E. Rybicka, Kraków 2017), dostrzega Ona także słabe strony tego konstruktów myślowego. Wiadomo przecież, iż sytuacja pogranicza kultur generuje nie tylko ich wzajemne wzbogacenie i przenikanie, ale również kryzysy, napięcia i nieuniknione w tym kontekście konflikty, które nie koniecznie są przedmiotem obserwacji uczonych.

Ideologia pogranicza wydawała się atrakcyjną jeszcze niedawno, po upadku komunizmu, kiedy miała szansę zastąpić inną ideologię opartą na dominacji i podporządkowaniu prawu metropolii i siły. Figura pogranicza została spopularyzowana w badaniach naukowych po roku 1989, częściowo zastępując pojęcie kresów, a jej powszechne stosowanie dotyczy nie tylko nauk humanistycznych lub społecznych, ale także różnych obszarów ponowoczesnej rzeczywistości, w której to stała się symbolem nowego porządku cywilizacyjnego i nowego kształtu kulturowego pasującego do czasów postzależności i wolnego rynku. Niemniej jednak ideologiczna treść pogranicza z czasem uległa zmianie, co świadczy o jej konsekwentnej ewolucji w dynamicznej rzeczywistości współczesnego świata. Zwłaszcza z punktu widzenia dnia dzisiejszego opcja wzajemnego przenikania wątków kulturowych stanowiąca podłoże

samego pojęcia pogranicza, nie zawsze jest przekonująca. Stosowanie kategorii pogranicza w rozprawie Pani Anny Sakowicz właśnie potęguje takie wrażenie. Badaczka przecież traktuje pogranicze w duchu tradycyjnym, akcentując jego potencjał twórczy i budujący (podrozdział w części wstępnej został zatytułowany *Креативны феномен памежжжа*), przy tym efekty ujemne oddziałujące na twórczość autorów pogranicza są ledwo zauważalne w monografii, najczęściej po prostu pomijane i przemilczywane. A warto byłoby je wyeksponować, ażeby pokazać realne napięcia w relacjach międzykulturowych w XX st., jak np. konwencja realizmu socjalistycznego w okresie powojennym, ograniczenia cenzuralne dotyczące reprezentacji kultury mniejszości narodowej Białorusinów w czasie PRL lub wspomniany w dziennikach Sokrata Janowicza fakt „spolszczenia” pewnych miejsc w tekście powieści Aleksego Karpiuka *Raj w Wierszalinie* (Białystok 1993) w tłumaczeniu tego pisarza.

Autorka monografii dobrze orientuje się w propozycjach metodologicznych i teoretycznych, które ukierunkowują Jej refleksję nad twórczością literacką podlaskich pisarzy. W rozprawie monograficznej zostają omówione ważniejsze pozycje badawcze w odniesieniu do kilku okresów problematyki, mianowicie: a) kwestia pogranicza i jej podobne (kresy, transgraniczność, nowy regionalizm), na podstawie prac Marii Dąbrowskiej-Partyki, Jarosława Ławskiego, Elżbiety Rybickiej, Andrzeja Romanowskiego i in., b) problem tożsamości i jej płynności (Ryszard Nycz, Pierre Nora, Tadeusz Bujnicki), c) kwestie pamięci indywidualnej i zbiorowej czy też pamięci kulturowej, poruszane w pracach Jana i Aleidy Assmann, Elżbiety Konończuk i in., d) zagadnienia związane z autobiografizmem w piśmiennictwie, uwzględniające dociekania na ten temat Małgorzaty Czerwińskiej itp.

Tego typu założenia metodologiczne okazały się inspiracją dla Kandydatki piszącej monografię o światopoglądzie oraz intencjach twórczych literatów podlaskich reprezentujących świadomość polsko-białoruskiego pogranicza kulturowego w XX st. Znajdują one odzwierciedlenie w kompletnym układzie rozprawy, ponieważ Autorka posługuje się różnymi metodami badawczymi. Za podstawową uznaje metodę filologiczną postulującą wszechstronną, systemową analizę tekstów artystycznych, wnikliwe komentowanie oraz interpretowanie utworów z punktu widzenia ich autentycznego przekazu (według Stefanii Skwarczyńskiej). Jednocześnie Kandydatka uwzględnia czynniki pozatekstowe, dlatego sięga po metody biograficzną i historyczną, rzadziej zaś, okazjonalnie udaje się do propozycji metodologicznych o charakterze interdyscyplinarnym, jakimi są we współczesnym świecie naukowym studia pamięci, traumy, tożsamości, autofikcji itp.

Rozważając o efektach pogranicza i pograniczności (taki termin o bardziej neutralnym w porównaniu z poprzednim znaczeniu proponuje wprowadzić wspomniany wyżej Jarosław

Ławski) należało zrównoważyć w badaniu dwie odmienne i nawet przeciwstawne sobie opcję. W ramach pierwszej stan pograniczny ulega zbadaniu jako środowisko, które bezpośrednio (w relacjach społecznych i pobytowych) lub za pośrednictwem instrumentów kultury (wykształcenie, udział w życiu literackim) wpływa na światopogląd oraz indywidualność twórczą pisarza. W obrębie drugiej opcji mamy na myśli przyswajane i przetwarzane efekty pograniczności, które dają się zinterpretować w tekstach literackich. O ile w pierwszym z wymienionych aspektów Anna Sakowicz jest dobrze zorientowana i przytacza liczne fakty oraz komentarze dotyczące kształtowania się na Białostoczczyźnie swoistej atmosfery transferu kulturowego, o tyle reakcja zwrotna jest w monografii opisana niedokładnie. W ostatnim czasie pojawiły się pewne opracowania, które egzemplifikują podobne efekty badawcze: warto chociażby przytoczyć pracę zbiorową pt. *Sokrat Janowicz. Pisarz transgraniczny. Studia. Wspomnienia. Materiały* (Białystok 2014), do której Autorka często i słusznie się odwołuje. Natomiast podobnych spostrzeżeń wobec twórczości Aleksego Karpiuka wyraźnie zabrakło. Tak samo w rozdziale trzecim zabrakło, moim zdaniem, konsekwentności w wyeksponowaniu elementów pograniczności zawartych w twórczości obu wspomnianych wyżej pisarzy. Rozdział ów mógłby być bardziej rozbudowany i dokładny, z uwzględnieniem tych akcentów, które bezpośrednio korelują z nadrzędną kategorią myślową całej rozprawy.

Podsumowując ocenę wstępną, stwierdzam, iż problematykę pogranicza literacko-kulturowego stanowiącą przedmiot dociekań badawczych Kandydatki, w zasadzie należy uznać za solidną i aktualną. Jest ona aktywnie dyskutowana na wielu płaszczyznach naukowych (w literaturoznawstwie, studiach regionalnych, historii idei, lingwistyce, kulturoznawstwie etc.) i reprezentuje wielowymiarową kwestię do zbadania. Pod tym względem koncepcja monografii jest dobrze sformułowana i warta zaakceptowania.

Recenzowana książka Habilitantki zawiera wstęp, trzy rozdziały, obszerną bibliografię z podziałem na źródła cyryliczne i polskojęzyczne, streszczenie w języku polskim i angielskim oraz indeks osobowy. Zarówno wstęp, jak i dwa pierwsze rozdziały są podzielone na podrozdziały, co ułatwia lekturę tej części książki. Natomiast w trzecim rozdziale takiego podziału nie dokonano, przez co wydaje się skromny objętościowo, na co zwrócę uwagę w dalszej części recenzji. Dotrzymanie wymogów formalnych – naukowa organizacja tekstu, kultura cytowań i odwołań do źródeł – nie budzi żadnych zastrzeżeń i świadczy o rzetelnym przygotowaniu rękopisu rozprawy do publikacji, co w pełni odpowiada standardom wydawnictwa naukowego.

Struktura i układ kompozycyjny monografii Anny Sakowicz ujawnia zarówno jej mocne, jak i słabe strony. O szerokim zakresie problematyki, gruntownej podbudowie teoretyczno-

merytorycznej, a także skrupulatności badawczej już była mowa wyżej – są to bez wątpienia istotne zalety tej dysertacji. Jednocześnie zwraca uwagę asymetryczność kompozycyjna monografii, w której można by dopatrywać się oznak fragmentaryzacji materiału bez konieczności ujęć syntezy i wyciągnięcia wniosków. Skoro Autorka ma na celu wszechstronne zaprezentowanie pogranicza kulturowego na przykładzie pisarstwa białostoczan (podejście systemowe wobec analizy utworów jest jednoznacznie zadeklarowane we wstępie, na s. 38), wydaje mi się niewystarczające zinterpretowanie w ramach tego tematu twórczości dwóch literatów piszących w języku białoruskim, mimo że są to postacie wybitne, czego nie podważam. Podążając za koncepcją rozprawy, w której każdy z badanych autorów przekazuje doświadczenia właściwe jego pokoleniu i odpowiednim okresom historii XX wieku w jej edycji regionalnej, zyczyłbym sobie omówienia w ramach tej narracji także innych charakterystycznych postaci. Jak sądzę, w transmisji pokoleniowej zabrakło chociażby reprezentanta (najlepiej – reprezentantów) młodszej generacji, który okazałby się orędownikiem nowych doświadczeń mieszkańców regionu – tych z okresu przejściowego oraz postkomunistycznego. W takiej konstelacji wyobrażam sobie, na przykład, charakterystykę twórczości Michasia Androsiuka, godnego przedstawiciela mniejszości białoruskiej na Podlasiu i kontynuatora tradycji regionalnej prozy białoruskiej, autora opowieści *Biały koń* (2006) i innych utworów, znanych także w przekładzie na język polski, zebranych w książce tegoż autora pt. *Wagon drugiej klasy* (Białystok 2010). Ewentualna triada ‘Karpiuk – Janowicz – Androsiuk’ pozwoliłaby Autorce omawianej monografii prześledzić w ujęciu systemowym zarówno losy Białorusinów w XX st., jak i charakterystyczne tendencje literackie na szerokim poziomie oraz udowodnić tezę o ewolucji idei pogranicza kulturowego w sposób bardziej doniosły i przekonujący. Jest to oczywiście moja subiektywna opinia, którą nie należy traktować jako kategorię zarzut, raczej jako sugestię przydatną dla przyszłych badań w zakresie omawianych przez Annę Sakowicz zagadnień.

We Wstępie Autorka wprowadza czytelnika w problematykę badawczą, zastanawia się nad kwestią pogranicza w kulturze i przymierza definicje tego pojęcia do materiału badawczego, opisuje specyfikę regionu podlaskiego i wyjaśnia, dlaczego właśnie Aleksy Karpiuk i Sokrat Janowicz zostają bohaterami czołowymi w kolejnych rozdziałach tej rozprawy. Autorka precyzuje cele i zadania książki, ocenia stan badań zaprezentowanego materiału empirycznego. Wstęp zawiera wszystkie niezbędne w tym przypadku elementy i całkiem trafnie wprowadza czytelnika w krąg piśmiennictwa pogranicznego.

Rozdział I uwypukla jeden z filarów konceptualnych całej książki i jest poświęcony zbadaniu twórczości literackiej Aleksego Karpiuka (1920–1992). Treść tego rozdziału jest tym

bardziej cenna, że Autorka po raz pierwszy pokazuje osobowość artystyczną pisarza ze Straszewa w takim kontekście – konfrontując różne formy i kształty tożsamości lokalnej, uobecnione w jego opowiadaniach i powieściach, a także w prozie autobiograficznej. Dr Anna Sakowicz nadmienia, że dorobek pisarski Karpiuka jest słabo znany w Polsce i rzadko brany pod uwagę w polskich studiach o charakterze komparatystycznym. Owszem, w Polsce pisarz ów znany głównie jako autor głośnej powieści *Raj w Wierszalinie czyli przypadki Eliasza* opublikowanej w swoim czasie w tłumaczeniu jego młodszego kolegi Sokrata Janowicza, przy czym sama powieść, jak i kreślony na jej stronicach fenomen bohatera tytułowego stanowi jeden z najbardziej jaskrawych przejawów świadomości pogranicza podlaskiego – etnicznego, językowego, wyznaniowego, mentalnościowego. Wobec całości pisarstwa Aleksego Karpiuka stosowano definicję podkreślającą poczucie odpowiedzialności, którym rzekomo kierował się ten prozaik wobec swego czasu i historii. Toteż sformułowanie postulujące „odpowiedzialność człowieka przed czasem i historią” pozwala wytłumaczyć intencje twórcze autora, który chętnie sięgał do wspomnień przaśnego dzieciństwa spędzonego na wsi podlaskiej w okresie międzywojennym, jak również interesował się tematami historycznymi, odwołując się do pamięci bogatych i burzliwych dziejów swej małej ojczyzny.

Oceniając dorobek prozatorski Aleksego Karpiuka Badaczka utożsamia go z przełomowym doświadczeniem II wojny światowej, a także instaluje na tle przekazu generacyjnego. Jak twierdzi, autor *Białej Damy* i *Raju w Wierszalinie* zobrazował realia egzystencjalne Białorusinów Polski, zwłaszcza ich wiejskie zakorzenienie, przywiązanie do ziemi, zaangażowanie w kulturę tradycyjną. Cały ten świat przedwojennej wsi białoruskiej na Podlasiu został zburzony w czasie wojny, stąd wątki dramatyczne i tragiczne w utworach Aleksego Karpiuka. Są one spowodowane okrucieństwem okupacji, warunkami przetrwania, a później zniewoleniem i represjami w okresie stalinowskim. Szkoda, że Anna Sakowicz nie rozpatruje w monografii szkodliwego wpływu realizmu socjalistycznego na powojenną twórczość Karpiuka, a przecież takiego wpływu nie należy pozostawiać poza uwagę, tym bardziej, iż sporo wyjaśnia on w kwestii tematyki oraz charakteryzuje kreacje świata przedstawionego tego autora.

W rozdziale drugim zostaje rzetelnie wybudowany drugi filar strategii badawczej Kandydatki polegający na wieloaspektowej ocenie dorobku literackiego Sokrata Janowicza. Pisarz ten jest dobrze znany i odbierany przez badaczy jako jeden z najbardziej utalentowanych przedstawicieli tożsamości kulturowej Podlasia w naszych czasach, czego świadectwem są liczne artykuły, eseje i wspomnienia poświęcone jego osobie (w tym, warto nadmienić, artykuły opublikowane w różnych latach przez Annę Sakowicz). Spuścizna artystyczna Janowicza jest

tutaj ujęta w całości – obserwacji poddano zarówno jego utwory napisane w języku białoruskim (które w omawianym kontekście mają pierwszeństwo), jak i polskim. Białoruszczyzna, jak mawiał sam pisarz, była językiem jego duszy: w ten sposób akcentował swoje zadomowienie w środowisku etniczno-językowym rodzimej wsi Krynki i okolic. Z kolei sporo tekstów, np. eseje, publicystyka, wspomnienia, powstały w języku polskim, gdyż Janowicz był polonistą z wykształcenia i doskonale władał tym językiem. Według Anny Sakowicz twórczość pisarza z Krynek jest postrzegana w innej opcji, reprezentuje bowiem doświadczenie pokoleniowe i egzystencjalne charakterystyczne dla dzieci wojny. Przez to w utworach pisarza zostają odzwierciedlone najnowsze dzieje Podlasia, zwłaszcza mniejszości białoruskiej w tym regionie w okresie od lat 40. oraz 50. XX st. do końca tego wieku. Dzieła Sokrata Janowicza, w odróżnieniu od twórczości starszego kolegi po piórze Karpiuka, cechuje nastrój melancholii, wyobcowania, osamotnienia, w znacznej mierze spowodowany procesami migracji mieszkańców wsi do miast, nieprzystosowania do nowych warunków bytu, a także asymilacji językowo-kulturowej Białorusinów w okresie PRL. Stąd skłonność pisarza do form refleksyjno-lirycznych znakomicie sprawdzających się w jego krótkich opowiadaniach i esejach, najbardziej cenionych przez krytyków. W zasadzie sylwetka Janowicza została zaprezentowana w monografii doskonale, w całej okazałości talentu literackiego.

Pewien niedosyt odczuwam przy lekturze rozdziału III, którego charakter Autorka określiła w podtytule *Zamiast zakończenia*. Poczyniono w nim szereg cennych spostrzeżeń dotyczących sytuacji białorusko-polskiego pogranicza kulturowego. Autorka po raz kolejny apeluje do konstruktów metodologicznych, kiedy precyzuje cechy pograniczności, pamięci, tożsamości cytując i komentując prace znanych badaczy w tym zakresie wiedzy. Udaje się również do krytyki teorii postkolonialnej w odniesieniu do materiału badanego (rodzi się pytanie, dlaczego dopiero w zakończeniu rozprawy, a nie wcześniej?), ale Jej opinia na ten temat wydaje się nieco powierzchowna i nie do końca uzasadniona. Zresztą ta część tekstu zawiera właściwe konkluzje w odniesieniu do opisanej w monografii twórczości Aleksego Karpiuka i Sokrata Janowicza. Badaczka twierdzi, że obaj pisarze doskonale odzwierciedlają kulturę pogranicza, zwłaszcza świadomość i losy Białorusinów zamieszkujących ziemię podlaską, co udowadnia trafność wyboru właśnie tych postaci dla przeprowadzonego w książce badania.

Reasumując, wskazaną jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego rozprawę monograficzną autorstwa Pani Anny Sakowicz oceniam jako interesujące i wartościowe opracowanie naukowe. O jego oryginalności naukowej, a w rezultacie – znacznym wkładzie twórczym Kandydatki w rozwój dyscypliny naukowej literaturoznawstwo, przesądza, według mego zdania, zaproponowane w monografii



systemowe ujęcie literatury polsko-białoruskiego pogranicza kulturowego, które zostało zrealizowane na przykładzie dorobku literackiego dwóch wybitnych pisarzy tworzących w tym zakresie. Ponadprzeciętne umiejętności filologiczne dr Anny Sakowicz potwierdzają wszechstronne analizy tekstów literackich, w których bacznie obserwuje ona zarówno charakterystyczną tematykę, wątki autobiograficzne i historyczne, jak i postacie bohaterów, ich mentalność, a także tendencje stylowe oraz manierę pisarską wybranych przez siebie autorów.

#### **4. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych Kandydatki**

W dalszej kolejności należy się odnieść do pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego. Zgodnie z informacjami zawartymi w Wykazie osiągnięć naukowych, na dorobek publikacyjny dr Anny Sakowicz z okresu po uzyskaniu stopnia doktora (2008–2023) składa się łącznie 43 publikacji, w tym: autorstwo 2 monografii naukowych (oprócz tej deklaruwanej jako osiągnięcie naukowe, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2a Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, stanowiące znaczący wkład w rozwój dyscypliny, także monografia wydana w roku 2012); autorstwo 18 artykułów w czasopismach naukowych z listy ERIH oraz MEiN, 2 recenzji i 21 rozdziałów w monografiach autorstwa zbiorowego. Dwukrotnie Kandydatka występowała jako współredaktor opracowań zbiorowych: w monografii *Topos domu w literaturach wschodniosłowiańskich* (Białystok 2017), a także w czasopiśmie „Bibliotekarz Podlaski” (2023, nr 1).

Spośród wymienionych powyżej rozmaitych publikacji dominują pisane w języku białoruskim, co należy docenić, ponieważ w tym języku rzadko powstają rozprawy naukowe w polskiej slawistyce. Są również publikacje w języku polskim. Dr Anna Sakowicz deklaruje udział w 26 konferencjach naukowych, z których znaczna część stanowią poważne konferencje o randze międzynarodowej odbywające się w Mińsku, Grodnie, Warszawie, Olsztynie, Lublinie, Białymstoku i innych ośrodkach akademickich. Od stycznia 2023 r. jest sekretarzem czasopisma naukowego „Białorutenistyka Białostocka” wydawanego przez Uniwersytet w Białymstoku.

Pozytywnie oceniam dorobek Habilitantki z punktu widzenia jego spójności merytorycznej. Można w nim wyróżnić kilka powiązanych ze sobą ścieżek badawczych, które reprezentują tak samo szerokie pole zainteresowań Kandydatki, jak i Jej niepodważalne kompetencje w zakresie badanego materiału obejmującego całokształt literatury białoruskiej w Polsce, białorusko-polskie i polsko-białoruskie relacje kulturowe dawniej i dziś. Wymienione w Autoreferacie

tematy badawcze Kandydatki były zrealizowane w postaci licznych artykułów opublikowanych w okresie po obronie pracy doktorskiej w czasopiśmie naukowych, skupiają się wokół następujących kwestii: 1) współczesna literatura białoruska, 2) polsko-białoruskie związki literacko-kulturowe, 3) twórczość kręgu pisarzy Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego „Białowieża” w Polsce, 4) literatura pogranicza polsko-białoruskiego, 5) doświadczenie łągowe w literaturze białoruskiej, 6) piśmiennictwo starobiałoruskie. Wystąpienia publiczne podczas konferencji oraz publikacje naukowe Kandydatki były poświęcone istotnym problemom procesu literackiego i uzyskały akceptację w środowisku akademickim, co jest dowodem ich aktualności i wartości merytorycznej.

Reasumując, moja ocena pozostałego dorobku naukowo-badawczego dr Anny Sakowicz – jako wypadkowa zaprezentowanych powyżej analiz cząstkowych – jest również pozytywna. Dotyczy to zarówno poziomu naukowej publikacji Kandydatki, jak i aktywności konferencyjnej oraz projektowej.

#### **5. Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych, popularyzujących naukę oraz z zakresu współpracy międzynarodowej Kandydatki**

Przedstawiona dokumentacja jednoznacznie dowodzi, że dr Anna Sakowicz jest doświadczonym dydaktykiem o wielokrotnie sprawdzanych umiejętnościach zawodowych. Prowadziła zajęcia dydaktyczne na filologii rosyjskiej i białoruskiej w uczelni macierzystej, jest dobrze obeznana zarówno w zakresie dyscyplin merytorycznych dotyczących metodologii literatury, jak i specjalnych (historia literatury białoruskiej XIX i XX st., praktyczna nauka języka białoruskiego i rosyjskiego). Kandydatka posiada doświadczenie także w zakresie przygotowania programów nauczania oraz sylabusów dla wymienionych wyżej przedmiotów.

Moja ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych, popularyzujących naukę Kandydatki jest pozytywna. Uważam Jej dorobek w tym względzie za wystarczający do nadania stopnia doktora habilitowanego. Organizacyjna aktywność i zaangażowanie wykazywane przez Kandydatkę w realizacji wielu przedsięwzięć naukowych i popularyzacyjnych zasługuje na akceptację.

Projekty o charakterze międzynarodowym były realizowane przez dr Annę Sakowicz w Akademii Oświaty Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Wilnie: w tej placówce odbywała staże naukowe, zwłaszcza w roku 2017 w ramach programu Erasmus Plus. W ramach grantu badawczego NCN przeprowadziła ona kwerendę w bibliotekach i archiwach Wilna w sierpniu

2022 r. Oczywiście, faktów świadczących o międzynarodowej aktywności Kandydatki mogłoby być więcej. Warto jednak wziąć pod uwagę, że jeśli chodzi o tę kwestię ostatnie lata wypadły wyjątkowo niekorzystnie ze względu na ograniczenia mobilności akademickiej spowodowane pandemią Covid 2019.

### **Wniosek końcowy**

Zgodnie z art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j.: Dz.U. z 2021 r. poz. 478), stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

1) posiada stopień doktora;

2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej jedną monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii było ujęte w wykazie wydawnictw sporządzonym przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki;

3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

W przedmiotowym postępowaniu habilitacyjnym dr Anny Sakowicz wymienione wyżej warunki zostały spełnione. Po szczegółowej analizie dorobku Kandydatki do stopnia naukowego doktora habilitowanego, dokonanej w różnych aspektach, tj. naukowo-badawczym, dydaktycznym, organizacyjnym, a także w zakresie popularyzacji nauki, pozytywnie oceniam przedmiotowy dorobek, jako spełniający kryteria merytoryczne i formalne w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

1) Stwierdzam, że oceniany dorobek zawodowy dr Anny Sakowicz mieści się w obrębie literaturoznawstwa. Moja ocena tego, czy Kandydatka „zgromadziła wiedzę i doświadczenie badawcze” w tej dyscyplinie, jest pozytywna.

2) Moja ocena w zakresie mierzonych ilościowo osiągnięć naukowo-badawczych dr Anny Sakowicz w postaci liczby publikacji naukowych jest pozytywna. Jednoznacznie akceptująca jest również jakościowa ocena całokształtu dorobku publikacyjnego Kandydatki.

3) Opinia przedstawionej przez dr Annę Sakowicz monografii naukowej *Польска-беларускае літаратурнае памежжа: творчасць Аляксея Карцюка і Сакрата Яновіча* (Białystok 2023) jest również pozytywna. Uważam, że spełnia ona – zarówno ze względów formalnych, jak i w zakresie zarysowanej problematyki oraz

dokładności jej wyeksponowania na podstawie materiału badawczego – wszystkie wymagania stawiane rozprawom habilitacyjnym. Monografia autorska Kandydatki została opublikowana przez Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, które znajduje się na ministerialnej liście wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe. Nie ulega wątpliwości, że owa rozprawa stanowi wartościową pozycję współczesnej polskiej białorutenistyki.

- 4) Moja ocena w zakresie aktywności konferencyjnej i naukowej oraz współpracy międzynarodowej Kandydatki jest pozytywna.
- 5) Na podstawie powyższego należy uznać, iż Kandydatka „wykazuje się istotną aktywnością naukową”, a główne osiągnięcie, jak i przedstawiona Jej działalność w całości, „wnosi znaczny wkład w rozwój dyscypliny”.
- 6) Pozytywnie oceniam dorobek dydaktyczny, organizacyjny oraz popularyzatorski dr Anny Sakowicz.
- 7) Oświadczam się za przyznaniem dr Annie Sakowicz stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo.

  
*Prof. dr hab. Yaroslav Polishchuk*